

STREEKMUSEUM HOEKSCHE WAARD
HOFWEG 13 3274 BK HEINENOORD

BULLETIN 75

DECEMBER 1997

STICHTING
VRIENDENKRING VAN HET STREEKMUSEUM HOEKSCHÉ WAARD
(ingeschreven K.v.K. Dordrecht nr. 41119934)

Redactie en secretariaat:

Hofweg 13, 3274 BK Heinenoord. Giro 38.70.852.
Contributie: minimaal F 10,-- per persoon/jaar.

Redactie:

Mevr. C. van Buren	W. Reedijk
J. Gerretse	Drs. J.E. de Rooy
A.O. Mol	C. Spruit
P.J. Pot	Mr. R. van der Waal
K.H. van der Ree	J. Weijers

Hof van Assendelft:

Hofweg 13, 3274 BK Heinenoord. Telefoon 0186-601535.
Geopend dinsdag t/m zaterdag 14.00 - 17.00 uur.
Zaterdag bovendien 10.00 - 12.00 uur.

Leeszaal: Geopend woensdag 09.00 - 13.00 uur.
Zaterdag 10.00 - 17.00 uur.

Oost-Leeuwenstein:

Dorpsstraat 13, 3274 BB Heinenoord.
Geopend zaterdag 10.00 - 12.00 en 14.00 - 17.00 uur.

Groepen op afspraak.

Conservator:

Drs. J.E. de Rooy 0186-602010

Niets van deze uitgave mag zonder toestemming van de
redactie worden overgenomen.

NIEUWS VAN DE REDACTIE

Beste vrienden,

De vriendendag 1997, waarvan u elders in dit nummer een verslag vindt, ligt al weer de nodige weken achter ons, maar wij willen toch nog even onze voldoening uitspreken over dit geslaagde evenement. Dank zij het werk van velen hebben de deelnemers een prachtige dag gehad. Ook het weer werkte goed mee!

De laatste jaren bent u regelmatig op de hoogte gehouden van het afbreken van het Andersenhuis en de aanleg van de tuin, die daarvoor in de plaats kwam, het zetten van het hek, het ontwerpen, vervaardigen en plaatsen van het beeld van de Varkenshoeder, naar het sprookje van Hans Christian Andersen. Dit alles heeft nu zijn officiële afsluiting gekregen op vrijdag 31 oktober jl. De commissaris der Koningin in Zuid-Holland, mevrouw J.M. Leemhuis-Stout, heeft 's-middags in aanwezigheid van vele genodigden, de tuin officieel geopend, waar zij met bloemen verwelkomd werd door een zeer jeugdige prinses en varkenshoeder. Daarna onthulde een vertegenwoordiger van het H.C. Andersen Hus te Odense in Denemarken het bovengenoemde beeld, een creatie van onze voormalige plaatsgenoot de heer Kulzinga.

Het gezelschap begaf zich toen naar de Ned. Herv. kerk om te luisteren naar enkele toespraken, afgewisseld door orgel- en blokfluitmuziek. Mevrouw Leemhuis memoreerde de bezoeken aan het museum van haar voorgangers en benadrukte het culturele belang ervan. Voorzitter Kolbach sprak zijn voldoening uit over het bereikte resultaat en de steun daarbij van vrijwilligers en sponsors. Burgemeester Oversier van Binnenmaas, het verlies door brand van de monumentale hoeve Rustenburg nog amper te boven, verheugde zich des te meer over de groei van het Streekmuseum. Onze Deense gast sprak zijn dank uit voor de blijvende herinnering aan zijn grote landgenoot, in het beeld tot uitdrukking gebracht.

Uw voorzitter mocht alvast namens de Vriendenkring symbolisch een geschenk aanbieden: de voltooiing van het hek in 1998.

Het officiële gedeelte van deze bijeenkomst werd besloten met het aanbieden van een replica van het beeld door de heer Kolbach aan gasten en vrienden, die zich bijzonder verdienstelijk gemaakt hebben voor het museum.

Ondertussen gaat het werk in het museum gewoon door en het bulletin probeert daar zoals steeds een indruk van te geven. U mag natuurlijk ook komen kijken hoe het er bij staat! Graag zelfs! We vermelden alvast dat, de traditie getrouw, het museum ook bezocht kan worden op tweede Kerstdag van 14.00 tot 17.00 uur!

In dit bulletin vindt u de jaarlijkse acceptgirokaart voor uw bijdrage (minimaal F 10,- per persoon/per jaar). De penningmeester zal u dankbaar zijn voor een vlotte afwikkeling.

Mij rest nog u prettige feestdagen toe te wensen en tot ziens in ons aller Streekmuseum!

J.G.

DE VRAGENRUBRIEK

De vragen 439 tot en met 442, geplaatst in het bulletin van augustus 1997 hebben niet de antwoorden opgeleverd waarop de inzenders gehoopt hadden. Wel werd nog een antwoord ontvangen op een oude vraag, die reeds in Bulletin 69 van december 1995 was geplaatst. Hieronder treft u dit antwoord aan.

421. Hoewel Maria van der Wilt in Piershil woonde, werd het huwelijk in Zwartewaal gesloten op 5-5-1876, na aldaar in ondertrouw te zijn gegaan op 21-4-1876. Haar ouders waren namelijk inmiddels verhuisd van Piershil naar Zwartewaal en ze trouwde dus vanuit haar ouderlijk huis, al heeft ze nooit in Zwartewaal gewoond.

De oproep van de vorige keer om nieuwe vragen in te sturen heeft inmiddels heel wat opgeleverd. Er liggen weer zo'n vijftien nieuwe vragen op publicatie te wachten. Deze keer treft u de eerste vier problemen aan, die om een oplossing vragen.

443. **Gevraagd nadere gegevens van de ouders en de voorouders van Janneke Aartsdr. van der Kest, geboren te Maasdam en gedoopt te Putterhoek op 2-7-1634, dochter van Aart Cornelis van der Kest en Willempje Dirks (van Prooijen?)**
444. **Bastiaan Ariens Lem (wedwnaar van Beatrix Heemsen van der Span), tr. Zuid-Beijerland 23-3-1714 Pieterella Matthijsdr. Prins (weduwe van Arij Coenders van Dijck). Gevraagd plaats en datum van geboorte/doop en overlijden van Bastiaan en Pieterella, alsmede gegevens over hun voorgelacht.**
445. **Gevraagd plaats en datum van overlijden van Elisabeth van Driel, ged. Oud-Beijerland 7-11-1706, dochter van Cornelis van Driel en Ida van Ulsen. Zij was sinds 22-2-1741 weduwe van Abraham Preesman en woonde toen te Oud-Beijerland.**
446. **Gevraagd plaats en datum van overlijden van Willem Pons (ook wel: Punghs), geb. Gladbach (Gullickerland), in leven smid te Heinenoord en wedwnaar van Soetje Moerkerken (ovl. 23-5-1836).**

Wanneer u gegevens heeft die een antwoord kunnen geven op de bovenstaande vragen, kunt u deze opsturen naar het contactadres van de vragenrubriek:

Strijensedijk 2
3295 KM 's-Gravendeel

Uiteraard kunnen daar ook nog steeds nieuwe vragen naar toe worden gezonden.

A.O.M.

WERKGROEP DIALECTEN

ZWERVERS DEUR DE HOEKSCHE WAARD
door W. Reedijk.

In ônze streek komme ze niet noemenswaerd meer voor, de zwervers en kassieslui die vroeger huisie-ruim-op langs de deur gingen om an de kost te komme. Voor den oorlog van 1940-'45 echter kwamme dur wekelijks wel enkele langs, die wat te kôöp hadde of die vroege om't overschotjie van de etestaefel. Soms wier de deur voor dur neus dichtgesmete met de woorde: "Niks nôödig." Maar mêestentijd wiere ze wel te woord gestaan, en een prakkie overschot wier dan met smaak en onder dankbetuiging genuttigd. De vrouwspersone hadde veulal gaere en band te kôöp en dan lichtende ze dur rokke op waeronder ze rondom dur middel allemal strêene sêet hadde hange voor braaiwerk. Zôö teges ten aevend waere ze dikkels helemal uitverkocht. Ze mosse 't wel van de buitenofmense hebbe, want op de durpe waste winkel hoegenaamd neffe de deur. An den Ouwendijk bij't Ouweland tende de Meuleweg waer we weunde tot 1930 kwamme dur knap meer langs as deur den Bôömendijk waer we nae die tijd zatte. 't Was allebaai een end van't durp daer lag het niet an, maar an den Ouwendijk hajje veul klaaine boerespullechies en daer roche ze 't mêeste kwijt en an den Bôömendijk stong dur hier en daer maar een huis, en een enkele boerestee ver uit mekaar.

Dur was trouwes toch veul meer anlôöp as tegewoördig. Nou mojje dur zelf op uit, maar vroeger kwam driemael in de week den bakker met brôöd en klaaingood, de kruienier messun aggoosie, de slaeger kwam eerst opneme en laeter bezurrege. Den drogist en den olieboer en de potten- en panneman kwamme ok elke week langs en de klompenboer en de schoenmaker êens in de maand. De man uit de lappieswinkel die ok minstens êens in de veertien daeg an kwam had de mêeste concurrentie van de kassiesmanne-en vrouwe. Want dat kojje niet opnoeme of ze konne dur voor zurrege. Jasse, broeke, sokke, hemdes, borstrokke, truië of vessies, 't geef niet wat. Andere venters hadde weer fetels, bostels, vloerverrekes, vaetekwaste, vaailighaaidsspelle,

haerkamme-en spelle, spôonze en zêeme en ga zôo maar eve deur. Maar we zouenet over de echte zwervers hebbe. Dur waere dur die metten trem meekwamme uit de stad, dur slieden dur bij boere in de schuur en je had de weunwagegezinne mêestal fante genoemd nae dur verblijf "de fantekast". Het eerst watte vrouwe zeeë astur volluk geroepe wier an de deur: "'k Heb niks nodig vande keer hoor". Maar daer liete ze dur aage niet mee ofzoute. Ze hadde altijd dur smoesies om wat bizonders te laete zien. En ze wisse: Den anhouwer wint! Maar azzie voet bij stik hieuw en zee: "Dur is niks voor me bij van de keer", dan liepe ze mêestal foeterend en scheldend van de wurf. An den Ouwendijk kwam dur van tijd tot tijd een echte zwerver langs, we noemden um "den ouwe man", maar hij stapte nog goed deur. Die had gêen kôdpwaer bij um, maar azzie erregus mee an 't hand zat, kon die'r wel voor zurrege al duurde dat dan eve. Hij verlangde niks anders as een keteltie kokend water van m'n moeder, die hij altijd "zuster" noemde. Hij had z'n aage thee bij-um, maar hij wou niet binne komme maar liep dan een ennechie de Meuleweg in, dee z'n thee in 't keteltie en zoch un plakkie om te zitte in't gras an de slôoskant en at bij den thee zun meegebrochte boterhamme op. Hij vong't fijn as ik dan bij-um kwam zitte as ventjie van een jaer of vijf. Dan weestie me op veugelties en blommechies die dur in 't Ouweland zat te zien wazze en leerde me de name kenne. Verder zattie me alles voor te zegge waer ik op mos lette en ik zag dat astie dronk das zen snor dur in dreef. Hij was as zêeman de hêele wereld rond geweest maar meer kwammie nie an de weet.

Toen we in 1930 an den Bôdmendijk weunden kwamme dur andere sjappe an de deur, meer weunwage-mense die dur rijend huissie enkele daege omleegdijk neerzette en dan den omtrek ofleurden. De buurt noemde zôo'n wage een fantekast.

We hadde die tijd een Drentsche Patrijshond "Fannie". An honde hadde de zwervers een gosgruwelijken hekel. Fannie dee voor geen kip kwaad, maar aster een vreemd op wurf kwam ging die voor de deur zitte oftie zegge wou hier kommie niet binne. Op een keer, we zatte net te ete,

kwam dur een vrouwchie met een grôote tas vol bostels het straetjie nae de deur oplôope, maar Fannie zat voor de deur en die vrouw bleef staan en hieuw dur tas voor dur bêene. Fannie kwam overend en liep tergend langzaam dur nae toe, stak zun kop in den tas en pakte een bostel en liep terug, lee den bostel neer en ging dur bij legge, oftie zegge wou komt die maar is hale azzie durft. Die vrouw riep en gilde, dus ging moeder nae de deur om alles te sussendeere, ze heb de bostel gekocht, die kenje altijd gebruike, maar die vrouw hieuwet voor gezien want ze is nooit meer geweest. Een bekende figuur in die tijd was Herme Seepsop oftewel Stiefel genoemd omdattie sloffend en stôotend liep an dan leekut oftie liep te mummelen in z'n aage. Hij liep met korte stappies en of en toe vegendie met zun schoen tege z'n kuite, eerst links en dan reks, niet om z'n schoene te posee maar voor de juk an z'n bêene want ze zeeë dattie vlooiie had en klauwe messun hande ging niet vanwege zun kassie en z'n perreplu die die altijd bij um had.

In dat kassie zatte tuitepoesers die hij verkoch, zellefge-maakt van paerdehaer en ijzerdraed. Hij slied op vaste plakken bij boeren in de schuur. Bij Dries Vos in de schuur istie gesturreve, daer hattie ok een vast plak. De boer heb nog een advertensie in de krant gezet, dat Herbert van Hal was overleje, toen wisse de mense voor't eerst hoe zun echte naam was.

De bekendste zwerver is wel Piet de Ketellapper geweest in de omgeving. Die soldeerde alles was lekte. Hij gong de hêele Hoeksche Waerd deur met z'n kist materiaal op z'n rik en z'n stok in de hand en z'n schipperspet op. In een poging om te wete te komme waer die vandaen kwam bin'k nog hêel wat te wete gekomme en daerom begin ik bij't begin. Pieter Hollemans is geboren in 1862 of 1863 te Wolphaartsdijk op Zuid-Beveland uit de ouders Leendert Holleman en Catharina de Zeeuw. Hij is daar opgegroeid en getrouwd. Hij had een galanteriewinkel oftewel een potte-en pannezaek waer die ok lekke potte en panne rippereerde.

Het echtpaar Hollemans kregge daer een zeun maar zijn vrouw heb toen niet zôo lang meer geleefd. Dat verlies van zun vrouw istie niet te bove kenne komme. Het leve had toen gêen toekomst meer vong die.

Hij schijnt onderdak voor zun jonchie te hebbe gevonge, maar hij heb z'n geboorteplaes verlaete en is gaan zwerreve. Laeter, toen zun zeun zelf een winkel had, hebtie zat geprebeerd om zun vader terug te laete komme, maar daer wou die niks van wete. Nou gaame vedder met een bericht uit de krant van 22 September 1914. "Heden Dinsdagmorgen had op de bouwhoeve van de landbouwer J. Naaktgeboren in Nieuw Bonaventura een droevig ongeval plaats. Toen de ketellapper P.H. die daar altijd verbleef houdt den boer behulpzaam wilde zijn om een kat dood te schieten, wilde het ongelukkig toeval, dat juist het 13 jarig dochtertje van de boer vanachter de hooischelf te voorschijn kwam, met het treurige gevolg dat het schot het meisje

trof boven de slaap en de dood vrijwel onmiddellijk intrad." In dezelfde courant staat het overlidensadvertentie: Heden overleed door een noodlottig ongeval onze innig geliefde dochter en zuster JAANTJE INGETJE NAAKTGEBOREN in de leeftijd van ruim 13 jaren. Jacob Naaktgeboren, - I. Naaktgeboren-Valk en kinderen.

Het nòdloottige schot wier op verzoek van de boer gelost deur zwerver Piet. Hoewel Naaktgeboren hem tròdste en zee, dattie zellef gezegd had "Schiete Piet", wilde Piet toch daer niet meer blijve. Hij heb hêël zun verdere leve met een schuldgevoel rond blijve lôope en hij zoch ten drank ommut te vergete. Hij liep langs dike en wege van den êene klant nae den andere met z'm ketellappers spulle in z'n kissie. Hij dee zun werk voor een mael ete lôôn en groette de boerin astie vedder ging met de woorde: "Dag zuster, ik zel voorie bidde." Hij huisde veul in de boerderij van de Gebroeders Visser an de Meulendijk onder de Buitesluis. Daer stong een krib waerin die overnachtte in de tijd datter gewaakt mos worre bij de paerde añze een vullechie verwachtende.

Nou dat konne ze gerust an un overlaete, want dur ontgin-gum dur geenêen. As Visser zelf is kwam kijke horendie 't altijd en dan zee die: "Dochie da'k nie waakte?"

Enkele honderde meters voorbij de familie Visser was de tramhalte bij de toen zôogenaamde "Achthuizen". Daer stapte Piet opten tram nae de Histert as't kaartaevendje was in café Tieleman. Van de stamgaste kreegtie dan verschaaie glaesies te drinke.

Astie dan terug mos stong die niet zôô vast meer op z'n bêene, dus zette de kaarters Piete eve opten tram. De tram-machinist wister van en stopte dan bij 't bruchie van boerderij Visser en de conducteur hielpem over't bruchie nae zun krib, dat kon toen ok nog. Piet stong niet slecht angeschreve bij de mense. Een vrouw opte Ouwesluis dee de was voorum. Maar net voor den oorlog van 1940 istie opgenomen in het huis voor-ouwe-vandaege opte Buitesluis. Nae drie jaer verzorging istie daer gesturreve op zeve Maert 1943, tachtig jaer oud. Gêên mens heb ooit een hekel an Piette gehad, maar zelf vongdie dattie altijd nog schuld had an't fatale schot dat het leve kostte van dat lieve maaisie.

WERKGROEP DIALECTEN

AFDELING GENEALOGIE

In de afgelopen periode werd de verzameling fiches uitgebreid met gegevens uit de volgende bronnen:

- * 13.000 fiches uit diverse bronnen.
- * Rechterlijk Archief Heinenoord nr. 4: 1653-1664.
- * idem, nr. 5: 1669-1691.

De verzameling Streekgenealogieën (SG's) werd uitgebreid met gegevens over de volgende geslachten: Alebregtse, Arbagh, De Baat, Bakker, Belder, Benschop, Bent, De Bes, De Bie, Van Bommel, Boogertman, Booij, Borken, Borrie, Van den Bosch, Branckenaert, Van Bree, Den Breejen, Brommer, De la Coste, De Crom, Deunhouwer, Dolk, Donder, Van Dongen, Dorsman, Drieboek, Van Drongelen, Dubbelman, (Van) Duivendijk, Van Dussen, Elenbaas, Van Essen, Evera, Fiool(e), Gerritse, Van Golen, Grein, Groenendijk, Groenewoud, Grootenboer, Grotepas, Guttling, Van Haaften,

De Haas, Hage, Hacksteen, Hazejager, Van Heijssen, Helderop, Den Helt, Hoogendoorn, Hoogesteger, Hooimaijer, Hoppel, Huisman, Van Ingen, Janssens, Kalis, Van Kampen, Keizer, Kerkhof, Van Kleef, De Klerk, Koppen, Korres, Van der Kraan, Kraaij, Kreumer, Van Maanen, Mast, Melker, Nagtzaam, De Neeff, Nieuwland, Oerlemans, Onderdijk, Overbeeke, Pijlaar, Van der Ploeg, Pluimert, Plukhooij, Van der Poel, Van der Pols, Du Pon, Post, Potuit, Rijkhoek, Rijsdijk, Van de Roemer, Roodenburg, Van Rotterdam, Schram, Schuiling, Snel, Snoek, Sonneveld, Spiering, Starrenburg, Van Stigt, Van der Stoep, Stoop, Stork, Streefkerk, Teerlink, Tempelaar, Terhorst, Tholenaar, Van Tienderen, Timmer, Van Var(i)k, Vat, Van der Veer, In 't Veld, Verbruggen, Verlaar, Verlinde, Verveer, Vietsch, De Vlieger, Van der Voorde, De Vrij, Warnaar, Westdorp, De Wilde, Wulfsen, Van der Zande en Zwijnenburg.

De verzameling Streekgenealogieën omvat inmiddels een collectie van meer dan 1200 nummers! Ook de SG's die al langer in het archief zijn opgenomen worden nog regelmatig aangevuld. In de afgelopen periode werden enkele honderden SG's aangevuld. Het voert te ver om hier al deze namen te vermelden. Wilt u weten of er iets van uw gading bij is? Een bezoek aan de studiezaal zal uw vragen beantwoorden!

A.O.M.

NIEUWE VRIENDEN

In de afgelopen periode meldden de navolgende personen zich aan als vriend/vriendin van het streekmuseum. Iedereen nogmaals hartelijk welkom.

L 505	G. van Agteren	Haarlem
HW 503	V. van den Beek	Maasdam
L 780	A. Beukelman	Poortugaal
L 774	H.A. Blaak	's-Gravenhage
L 332	W. Boender	Hoogvliet

L 103	J. Briel-Kluijt	Rhoon
HW 716	M.H. Bijkerk	Oud-Beijerland
L 456	J. Flanderijn	Zwolle
L 732	J. Gottschal	Hellevoetsluis
L 257	M. Goud	Amsterdam
L 395	A. Groenenberg	Nieuwendijk
HW 658	C. Groenendijk-v/d Waal	Oud-Beijerland
L 546	L. Helms van Eis	Fallingbostel (Dld)
HW 709	J.J. Hubregtse	Heinenoord
HW 303	P. Ketting	Westmaas
L 444	H.J.W. Koster-de Vos	Arusha (Tanzania)
L 57	R.J. de Redelijkheid	Gaanderen
HW 554	W. van der Sluijs	Mijnsheerenland
HW 294	J. Vervelde	Oud-Beijerland
L 191	M.E. Wijnman-Notenboom	Wierden

Red.

AANWINSTEN

De vraag die wij in het vorige bulletin stelden of er een eind aan de grote voorwerpen was gekomen, kan nu al met nee worden beantwoord. Zoals vanouds werd het Streekmuseum in de afgelopen maanden door veel mensen bedacht met voorwerpen die in de Hoeksche Waard zijn gebruikt of daarop betrekking hebben.

Naast het door de heer Gerretse al genoemde hek is er nog een bijzondere aanwinst, die aparte vermelding behoeft. Het museum is namelijk een fontein rijker geworden. U kunt de fontein op tijden dat het museum is geopend, in werking zien in het water achter het "Hof van Assendelft".

De rij andere aanwinsten wordt geopend met de landbouwwerktuigen: een juk, een haartuig, een bietenspaatje en -hakmes, twee zichten, een disselboom met koper beslag, een houten pootboor, een maatstok voor een melkbus, twee pikhaakjes en een kleine drietand.

Geen aanwinsten voor de "gewonen" Ambachtslieden, maar wel voor een ons nog onbekende in het Streekmuseum. Een praktisch compleet instrumentarium van een vioolbouwer zijn namelijk verkregen, bestaande uit onder andere lijk-klemmen, schaven en ander houtbewerkingsgerei, onderdelen van strijkinstrumenten en een koperen lijmpot.

Deze aanwinsten vormen een mooie aanvulling op de bestaande collecties in de werkplaatsen van de verschillende ambachtslieden.

Vervolgens kunnen wij als aanwinst voor het "huishouden" vermelden: twee plooi-strijkijzers voor krullenmutsen, vier metalen en één stenen beddenkruik, twee metalen onderzetters, een wasstamper, een naaimachine, drie stoven, een kamergemak, een rouwservies, een botervlootwarmer, een boterspaantje, bestek en een wafelijzer.

De textielcollectie werd aangevuld met diverse rouwkledingstukken, een gebloemd schort, jassen, strikjes, een stropdas en vestjes. Daarnaast met: vijf witte beffen, drie paar dameshandschoenen en op school gemaakte handwerken, zoals merklappen, brei- en naaiwerk.

De landkaartencollectie kon nog verder worden uitgebreid met vijf manuscriptkaarten uit het begin van de 19e eeuw. Bovendien werden ontvangen: vijf transportakten, eigendomsbewijzen en een hypotheekakte uit Zuid-Beijerland.

De rij aanwinsten wordt besloten met de restgroep "varia", bestaande uit: een koperen scharniersluiting, een zwarte horlogeketting, een vlag van de voormalige gemeente Heinoord, een stormlantaarn, twee bedsteedeuren, drie hangen een dubbele houten deurknop en drie muurankers. Wij bedanken alle gevers voor de bijdragen aan hun en ons streekmuseum.

R.v.d.W.

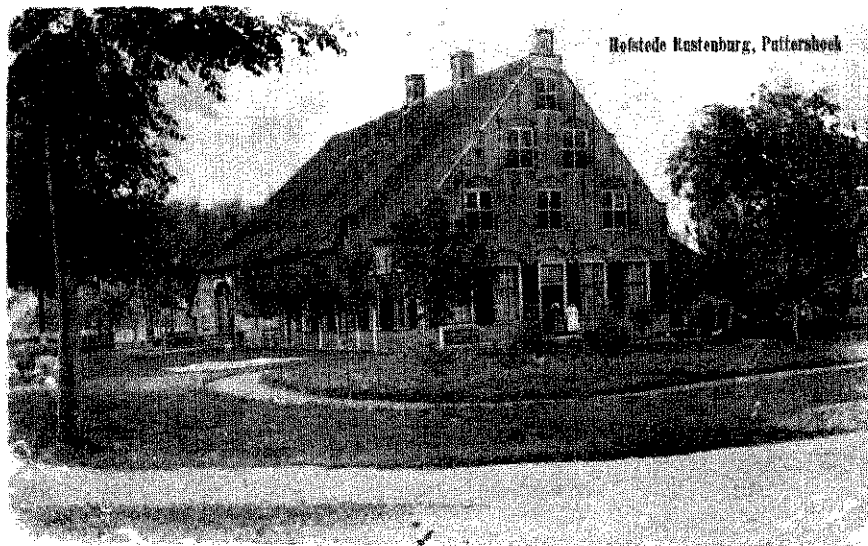
WAT DE KRANTEN ZEGGEN

Maandag 27 oktober j.l. is een van de mooiste boerderijen in de Hoeksche Waard, "Rustenburg" te Puttershoek, door een felle brand verwoest. Slechts enkele zwartgeblakerde muren resten er van deze eens zo prachtige hofstede. Naar aanleiding van het bezoek van mevrouw Klaasesz stond het Nieuwsblad voor de Hoeksche Waard in november 1957 uitgebreid stil bij de historie van dit pand en haar bewoners.

"RUSTENBURG, MONUMENTALE BOERDERIJ MET RIJKE HISTORIE EN ILLUSTRERE NAMEN, maar Raadpensionaris Johan de Witt heeft er nimmer in gewoond, wel een naamgenoot.

Eén van de hoogste en monumentaalste hofsteden in de Hoeksche Waard is ongetwijfeld de boerderij "Rustenburg" gelegen in de polder "De Oost-Zomerlanden" even ten westen van de suikerfabriek te Puttershoek aan de Rustenburgstraat. Het is waard om juist vandaag nu mevrouw Klaasesz, de echtgenote van de Commissaris der Koningin in dit gewest, een bezoek heeft gebracht aan deze hofstede, hieraan aandacht te schenken. Een rijke historie heeft deze boerderij die omstreeks 1640 is gebouwd en die tot residentie heeft gediend van de machtige Johan van der Steen. Maar ook de stee die aan Johan de Witt heeft toebehoort, echter niet de vermaarde staatsman, die in 1672 op het "Groene Zootje" door het "gepeupel" is vermoord, maar een naamgenoot van hem. Het misverstand, dat de raadpensionaris op "Rustenburg" heeft gewoond is bijzonder hardnekkig, zelfs in stokoude boekjes treft men het aan. Zoals hieronder duidelijk blijkt, had de grote Johan niets van doen met "den GRONDT VAN PUTTERSCHOECK AEN DE ACHTERDIJK AEN DE BLAECK".

In zijn boek "Oude Boerenhofsteden in Zuid Holland" zegt de bekende architect Jan Verheul Dzn: "De grote en nog intact zijnde oude boerenhofstede "Rustenburg" aan de Blaaksedijk nabij Puttershoek behoort tot het langgeveltype, dat ook wel als het "Brabantse huis" wordt aangeduid.

De hoeve Rustenburg rond 1920 (Fotocoll. Streekmuseum)

Haar fraaie, hoge voorgevel is gebouwd in het genre van de eenvoudige oud-vaderlandse baksteenbouw. Door een hogen puntgevel afgesloten, worden de schuine gemetselde afdekkingen door dito hoekstukken onderbroken en zij eindigen in een sprekende topbekroning. De voorgevel, evenals de lagere zijgevels, die in grijze IJselsteentjes zijn opgetrokken met gekleurde plint, zijn op regelmatige wijze met fraaie ankers versierd en hebben een rustige, symmetrische raamverdeling. De vensters worden door korfbogen bekroond, die evenals de kozijnen en de gevelhoeken met lichtrode steen op verspringende wijze zijn omzoomd. Bovendien zijn de bogen voorzien van zandstenen tussen en met kopjes versierde sluitstenen. De zes zoldervensters in den puntgevels zijn originele kruisvensters, waarvan de bovenramen, zelfs nog met oud glas-in-lood zijn bezet en de onderraamopeningen door zware luiken zijn af te sluiten. De naar de dijk gekeerde lange zijgevel, minder imposant dan de voorgevel, is toch niet onbelangrijk.

Het is over de gehele lengte onderverdeeld door grote lichtvensters, welke op dezelfde wijze zijn versierd als die aan de voorgevel, terwijl de grote schuuringang met de vierdelige inrijdeur, duidelijk spreekt. De hofstede is hecht en sterk van constructie, omdat het woonhuis twee grote graanzolders benevens een vliering te torsen heeft. Bij deze architectuur, die een ieder respect zal afdwingen, past bijzonder goed het enorme grijzig bruin getinte rieten-zadeldak, dat op ongezochte wijze om het hoog gelegen zoldervenster is heengewerkt. Twee zware schoorstenen verfraaien het strakke silhouet. Op het grote voorterrein, dat geheel in beslag genomen wordt door een fraaie bloementuin, staan hoge bomen met de rijkdom van hun groene loof tegen 't blauw der lucht te pralen. Deze vormen van dit meesterlijke stuk architectuur met zijn merkwaardige details en onmisbare en passende verfraaiing."

De hierboven aangehaalde, nu twintig jaar geleden geschreven woorden zijn gelukkig nu nog geheel van toepassing. Voor een groot deel mag dit worden toegeschreven aan de zorgvolle wijze waarop de familie Klapwijk, welke nu reeds dertig jaren deze hofstede bewoont, het geheel onderhoud en door tuinaanleg en het houden van een hertenkamp het aanzien van "Rustenburg" verhoogt.

Dat ook eertijds de omgeving een passende verfraaiing aan deze hofstede gaf lezen wij in een bij Hendrik en Johannes van Esch, stadsdrukker, wonende naast de Brouwerije, van 't Cruijs, in de Papier Winckel (te Dordrecht) in 1682 gedrukte verkoopaankondiging welke luidt:

"Een seer Schoone/ende playsante Hofstede in den Dorpe van Puttershoek, Buyten Dordrecht, te koop. Men laat een iegelyck by desen weten/Dat Jouffr. Maria van Rhyn, weduwe ende Boedelhoudster van de Heer Johan van den Steen zalr./van meeninge is in 't Openbaar aan den meest biedende/of te Hoogst-Mijnende/te Verkoopen "Eene schoone ende seer Playsante Hofstede: bestaande in een Schoon, Groot, Nieuw-Woonhuys ende Schuer. Mitsgaders, noch een Wooninge, voor den Bruijcken apart/ende een wagen-keet, met 39 mergen 329 Roeden Schoon Zaay- ende Wey-Landt daar aangelegen/alle in de Dijckinge van het Oost-Zomer-Landt,

op den Grondt van Putters-Hoeck, waaraan oock volgen sal/het Recht van Aanwassche, aan de voorschreven Polder van 't Oost-Zomer-landt te mogen stellen.

Mitsgaders omtrent Achten-hondert Ype-Boomen op ende tegen het voorschreve Landt aan de Dijken/ende Wegh staande, Ende over de hondert groote Schoone Note-Boomen staanden aan den Dyck/bij de voorschreve Hofstede, Ende verdere Plantagie, daar aan behoorende, Zijnde de voorsz. Hofstede oock voorzien met een grooten schoonen Boomgaart. Alsmede een groote Duijve-kooy, mitsgaders Visch-Rycke, Vijvers daar inne/ten allen tijde/tot believe/het Vloed Water gelaten kan werden. Alle die gadinge hebben/omme de voorschreve Wooninge ende Landen, met sijn Gevolge te Koopen/die komen op Vrijdagh, den 30sten October dese Jaars 1682/des voormiddaghs de klokke elf uren praecys/in St. JorisDoele binne Dordrecht, hooren na de Conditien/ende doen haar Proffijt. Ende die Middeler-tijde de Conditien gelieve te weten/adresseren hen aan de voornoemde Weduwe, op de voorschreve Hof-Stede woonende/ofte aan Adriaan Meijnaart, Notaris tot Dordrecht, die een ijder goede Onderrichtinge sullen doen. Zegget voort,

Zoals uit de aankondiging blijkt was Maria van Rhijn, weduwe van Johan van den Steen, toen de verkoopster. Ze was de dochter van Allard van Rhijn en Maria van Benschop; uit deze aankondiging blijkt ook dat zij zelf op de hofstede woonde.

Het bleef in de familie.

Voor een som van 28.500 car. gulden en "daarenboven tot vereering van ijder kint van de verkoperesse een gouden ducator ofte waarde van dien" ging op 15 november 1682 een hofstede met gemelde 39 bunder in eigendom over aan Maria van Slingerlandt, weduwe van Emanuel van den Steen. Deze Maria van Slingerlandt was de schoonzuster van de gemelde Maria van Rijn. Zij stelde er waarschijnlijk prijs op dat deze hofstede, welke had behoord aan de vader van wijlen haar echtgenoot Emanuel van den Steen, met name Johan van den Steen Emanuelszoon, in de familie bleef.

Deze Johan van den Steen, die in 1635 nog te Dordrecht woont, werd op 16 juli 1636 eigenaar van de grond waarop "Rustenburg" niet lang daarna werd gebouwd. De juiste datum van de stichting is nog niet bekend, doch we weten wel dat de hofstede er in 1617 al was, en toen werd bewoond door de eigenaar gemelde Johan van den Steen, want op 10 September van dat jaar komt Johan van den Steen, als dijkgraaf van het Oostsomerland van de 17-jarige Sebastiaen Willems Foppe te weten dat deze met Jacob Anthoenis "residerende aen de achterdijck aen de Blaeck en met diens zoon Floorijs Jacops, omtrent pijnsterdach snachts van omtrent saevonts te elf uire tot de morghenstont met een segken heeft gevist in "de vliet van't soemerlant van omtrent de watermoelen af tot aen de woninghe van de heer Dijkgraaf van den Steen."

En dat die dijkgraaf daar zelf woonde blijkt uit de op die zelfde dag afgelegde verklaring van de 67-jarige Marijke Gijse, weduwe van Kerijn Cornelis in 't Velt "residerende aen de Groenewegh ressorterende onder Pietershouck", die vertelde dat zij op verzoek van de vrouw van gemelde Jacob Anthoenys is geweest op de "Hofsteede of woninghe van de heer Dijkgraef Johan van den Steen" en aldaar "thuijs gevonden sijne suster joffrouw Maerya van den Steen" aan wie zij heeft gevraagd haar broer te verzoeken geen verdere strafvervolging tegen gemelde Jacop Anthoenis in te stellen, waarbij zij voorstelde "het net ofte zeghe" waarmede gevist was, in te leveren.

Stellen wij de bouw van "Rustenburg" op grond van het voorgaande omstreeks 1640 dan moet tevens worden geconcludeerd dat de hofstede direct is gebouwd in de stijl, zoals wij haar nu kennen.

Immers de belangrijkheid van de persoon van Johan van den Steen eiste dat het een waardige residentie voor hem was. Niet alleen was hij dijkgraaf van het Oostsomerland, maar ook was hij dat van Nieuw-Bonaventura, Mookhoek, Trekdam en Oud- en Nieuw-Kleijburg. Van 1624 tot 1630 is hij voor de gemene ingelanden van Mijnsheerenland van Moerkerken Ambachtsheer van de helft van de ambachtsheerlijkheid Puttershoek.

Kapel.

Omdat een broer en twee zusters van hen, respectievelijk als "religieuze" en "geestelijke maagd" worden vermeld, mag worden vermeld, mag worden aangenomen dat ook hij katholiek was, en hiervan uitgaande is er grond voor de overlevering, welke zegt dat "Rustenburg" eertijds een eigen kapel bezat.

Aan de voorkant op de eerste verdieping van "Rustenburg" zijn de balken nog van een roodachtige kleur met witte strepen zonder bepaald motief. In de oorlog ontdekten de bewoners daar in de muur een geheel dichtgemetseld hokje, dat vroeger voor WC moet hebben dienst gedaan. Dat zou een aanwijzing kunnen zijn.

Johan van den Steen is overleden in 1669 en was gehuwd met Maria Oem, uit het bekende Dordtse geslacht van die naam. Van zijn acht kinderen wordt vermeld dat de zoon Herman, als 17-jarige student te Leuven overleed.

Zijn oudste zoon Emanuel van den Steen, was gehuwd met Marie van Slingerlandt en zij is het die als zijn weduwe in 1682 de hofstede "Rustenburg" kocht van de weduwe van haar zwager Johan van den Steen, die in 1681 was overleden. Emanuel van den Steen was hoogdijkheemraad van de Alblasserwaard en van Mijnsheerenland van Moerkerken en penningmeester van het Oostsomerland. Hij is in 1675 overleden. Zijn hiervoor vermelde broer Johan van den Steen, was Hoogdijkheemraad van Mijnsheerenland van Moerkerken, Heemraad van Nieuw-Bonaventura, Mookhoek en Trekdam en Heemraad van het Oostsomerland.

Maria van Rijn, weduwe van Johan van den Steen, werd zoals wij hiervoor lazen als eigenares van "Rustenburg" opgevolgd door haar schoonzuster Maria van Slingerlandt, weduwe van Emanuel van den Steen, die de eigendom van de hofstede met 39 bunder had verkregen voor de som van F 28.5000,-. Naar onze tegenwoordige maatstaf lijkt dit bedrag laag, maar in dit opzicht ligt de waarde van het geld, dan geheel anders dan nu, en dat begrijpt men beter als men weet dat in het pachtcontract van de huurder van "Rustenburg", namelijk Jan Lenerts Kuijper, onder meer staat dat een pacht van F 23,- "de mergen jaerlix vrij gelt" molet worden betaald "blijvende aen de eijgenaer van het gebruijck van't groot woonhuijs, mitsgaders de twee boom-

gaarden, thuijn en de duijvekoije als andersints, als een hoeckie van den eenen boomgaert achter het bouwmanshuijs ende wagenshuijs, daerinne veertien boeomen staen aende huurder sullen blijven."

Gemelde Maria van Slingerlandt had uit haar huwelijk met Emanuel van den Steen, vijf kinderen, waarvan de dochter Maria Johanna van den Steen, is gehuwd met Pieter Jacques van Heijdenrijck, raadsheer in den groten Raad van Mechelen, overleden in 1719 Deze Maria Johanna van den Steen, verkreeg de eigendom van "Rustenburg" in 1709 na het overlijden van haar broer Johan van den Steen. Zij bleef eigenares tot haar overlijden in 1732, toen de hofstede overging in het bezit van haar zoon Jan Joseph Ferdinand van Heijdenrijck en haar schoonzoon Johan de Witt, heer van Hekendorp, raadsheer in de Raad der Domijnen en Financiën van Zijn Keijserlijke Majesteit te Brussel. Deze Johan de Witt verbleef veel op "Rustenburg" en de aanhef van zijn daar verzonden correspondentie vermeldt dan als datering "Rustenburg" ... (volgt datum).

Dat "Rustenburg" het eigendom van deze Johan de Witt is geweest heeft het verhaal doen ontstaan dat deze hofstede eens het bezit was van de vermaarde staatsman Johan de Witt, die te 's-Gravenhage werd omgebracht. Latere schrijvers hebben zonder nader onderzoek dit verhaal voor waarheid aangenomen en het van de een op de ander doorgegeven. Uit het vorenstaande Johan de Witt, welke tot 1768 blijkt echter duidelijk dat de eigenaar van "Rustenburg" was een geheel andere Johan de Witt, dan de omgebrachte staatsman.

Krappe tijd.

Van de dochter van de te Brussel wonende Johan de Witt, namelijk Maria Wilhelmina de Witt, die ook te Brussel woonde, ging "Rustenburg" in 1783 over op Jacob Roest van Alkemade, eveneens wonende te Brussel, die op zijn beurt de hofstede "genaamd Rustenburg, tesamen groot 41 mergen, 22 roe, wei- en zaailand in het Somerland" voor F 17.500,- verkocht aan Otto de Kat, wonende te Dordrecht. Uit de koopsom blijkt duidelijk de financiële krappe tijd, welke men toen onder het bewind van Napoleon beleefde.

Pachter van de boerderij was in 1796 geworden Bastiaan Jacobs de Geus en deze was de eerste van de rij van pachters met de naam De Geus, die tot 1927 op "Rustenburg" heeft geboerd. In volgorde waren dit gemelde Bastiaan, geboren 1759; Jan, geboren 1806; Jacob, geboren 1846 en Arie Jan, geboren 1888.

Toen laatstgenoemde in 1927 geen bestendiging van zijn huurovereenkomst meer wenste, is "Rustenburg" in pacht gekomen bij de heer P. Klapwijk, die nu nog bewoner van "Rustenburg" is."

Eind november 1957 verschijnt een tweede artikel over de hoeve "Rustenburg", waarin vooral wordt stilgestaan bij de eigenaren van de boerderij en de bijbehorende landerijen.

"RUSTENBURG, MONUMENTALE BOERDERIJ MET RIJKE HISTORIE EN ILLUSTRERE NAMEN.

Otto de Kat, die in 1800 eigenaar van "Rustenburg" werd, heeft tijdens zijn eigenaarschap uitbreiding gegeven aan het aantal hectaren daarbij behorende, immers hij kocht "Rustenburg" met 41 mergen en bij zijn overlijden in 1830 ging de hoeve met 50 bunder, 10 roeden, 80 ellen over aan zijn drie kinderen, namelijk Bastiaan, Jenneke en Maria de Kat, de laatste weduwe van Hendrik Theodorus Siberius Monhemius; ieder kreeg een derde.

Na hen vinden wij als bezitters in 1880 Wilhelmina Adriana Elisabeth 't Hooft, weduwe van mr. A.C.A. Beelaerts van Emmichoven, in 1890 Albertus Jacobus Mispelblom Meijer, in 1914 Agathus Corvinus Adrianus Beelaerts van Emmichoven, en vanaf 1924 tot heden jkvr. Johanna Henriëtte Wilhelmina Adriana Elisabeth Beelaerts van Emmichoven.

Heemraden.

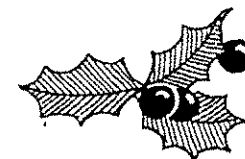
In de verkoopcondities van 1862 hebben we gelezen dat bij "Rustenburg" behoorde "het recht om een Heem-raadt" in de polder van het Oostsomerland te mogen stellen. Van dit recht is gedurende vele jaren gebruik gemaakt, en via dit recht werden Heemraad van het Zomerland: 1681 Anthonius Oem; 1688 Johan van den Steen; 1709 Francois Teresteijn

van Halewijn; 1712 Johan Onderwater; 1718 Simon Muys van Holy; 1722 Johan de Witt; 1737 Adriaan Hallincq; 1739 Damas van Slingerland; 1800 Otto de Kat en 1845 Bastiaan de Kat.

Aan de hand van hetgeen hiervoor is vermeld noemen wij hier in volgorde de bezitters van "Rustenburg", een benaming welke voor het eerst wordt aangetroffen in een stuk van 1732.

1. 1640-1669 Johan van den Steen, Emanuelszoon.
2. 1669-1675 Johan van den Steen, Johanszoon.
3. 1675-1682 Maria van Rijn, wed. Johan van den Steen.
4. 1682-1700 Maria van Slingerlandt, wed. Emanuel van den Steen.
5. 1700-1709 Johan van den Steen, Emanuelszoon.
6. 1709-1732 Maria Johanna van den Steen gehuwd met Pieter Jacques van Heijdenrijck.
7. 1732-1768 J.J.F. van Heijdenrijck en Johan de Witt.
8. 1768-1783 Maria Wilhelmina de Witt.
9. 1783-1800 Jacob Roest van Alkemade.
10. 1800-1830 Otto de Kat.
11. 1830-1880 Bastiaan de Kat c.s.
12. 1880-1890 W.A.E. 't Hooft, wed. mr. A.C.A. Beelaerts van Emmichoven.
13. 1890-1914 Albertus Jacobus Mispelblom Beijer.
14. 1914-1924 A.C.A. Beelaerts van Emmichoven.
15. 1924- Jkvr. J.H.W.A.E. Beelaerts van Emmichoven."

P.J.P

VRIENDENDAG 1997

De weergoden waren ons gunstig gezind op zaterdag 4 oktober j.l. en dat was maar goed ook, want de geplande activiteiten waren voor het grootste gedeelte buiten. Na het welkomstwoord in "Ons Centrum" te 's-Gravendeel door de voorzitter van de Vriendenkring, de heer Gerretse, gaf deze het woord aan de voorzitter van de Historische Vereniging ter plaatse, de heer De Zeeuw, die de middag in het Kildorp had voorbereid. De meeste vrienden gingen onder leiding van plaatselijke gidsen het dorp door en hebben een fraaie wandeling gemaakt langs bezienswaardigheden, zoals de al in het vorige bulletin beschreven voormalige bierbrouwerij "De Bel" en de plaatsen waar in vroeger tijden synagoges hebben gestaan. Onze gidsen hadden hier veel over te vertellen en zo duurde het wel even voor we de andere vrienden troffen in de Ned. Herv. kerk. Zij hadden intussen van een interessante diaserie genoten en kwamen nu met ons luisteren naar de heer Uitterlinde, voormalig president-kerkvoogd. Hij vertelde het nodige over het kerkgebouw en de geschiedenis ervan, ons daarbij in het bijzonder wijzend op de mooie gebrandschilderde ramen.

Wij zijn de Historische Vereniging 's-Gravendeel, zeer dankbaar voor het vele werk dat zij op deze dag verzet hebben. Als wij in aanmerking nemen, dat zich ruim 140 vrienden hadden opgegeven voor deze dag, is het een groot compliment waard als alles vlot verloopt!

Hetzelfde mag gezegd worden van de spek-met-perenmaaltijd in "De Vijf-Schelpen" te Mijnsheerenland. Iedereen vond de jaarlijkse samenkomst heel gezellig, de maaltijd was uitstekend en wat wil je nog meer? De kok stond trouwens ook voor niets: hij heeft op tafel gebracht 65 kilo peren, 35 liter groentensoep, 50 kilo aardappelen en 53 kilo vlees. We stonden wel even vreemd te kijken van het volgende: 16 personen wensten erwtensoep, er was voor 40 man gekookt en toch was alles op!!!

Vermeld mag nog worden, dat het bestuur van de Vriendenkring al vooruitliep op het 30-jarig bestaan van het museum in 1998 door namens de vrienden een geschenk aan te bieden. Waar nu nog een heg staat, moet ook nog een hek komen. Een bundel takken van de huidige heg symboliseerde het nieuwe hekwerk. Voorzitter Kolbach van de Stichting Streekmuseum nam dit geschenk gaarne in ontvangst en prees zich gelukkig met het bestaan van zo'n grote Vriendenkring.

Na de koffie was de tijd gekomen om afscheid te nemen en maar je hoorde hier en daar al zeggen: "Graag tot ziens op de volgende vriendendag!"

J.G.

